

نگاهی اجتماعی به انقلاب اسلامی سی و شش سال پس از رخداد ۵۷

وقتی سیاست در همبستگی اجتماعی به وقوع پیوست

انقلاب ۵۷
تجربه فرهنگ سیاسی مشارکتی

لفظ الله اجداتی

مورخ و پژوهشگر تاریخ

یکی از ویژگی‌های هر متازعه انقلابی بسیج مؤثر بخش عمده‌ای از مشارکت توده‌هاست. مشارکت توده‌ای خود مستلزم وجود نوعی سازمان، رهبری و ایدئولوژی برای بسیج است. نقش اساسی ایدئولوژی انقلابی انتقال مفاهیم، مفاهیم و معانی مشترک به گروه‌های مختلف برای بسیج آنهاست. تفسیر شرایط وضع موجود و نقد آن و ترسیم (زمان‌ها و ابعاد) اهداف برای ساختن جامعه‌ای بهتر، عناصر اصلی این ایدئولوژی را تشکیل می‌دهد. در جامعه ایران در آستانه انقلاب اسلامی ۱۳۵۷، با بازنگری تجربی تفکر سیاسی شیعه ایدئولوژی انقلابی شکل گرفته و توانست فرهنگ سیاسی مشارکتی در ایران را بوجود آورد. فرهنگ سیاسی مشارکتی با مرکزیت ایدئولوژی انقلابی یکی از مهم‌ترین عواملی است که می‌تواند باعث بوجود آمدن همبستگی و انسجام محکم و معنادار میان گفتمان‌های متعدد سیاسی و اجتماعی شود. رهبری و نقش کاربزمائیک رهبر در تحولات سیاسی و اجتماعی نیز از نقش مهمی در ایجاد همبستگی و انسجام گفتمان‌های متعدد سیاسی و اجتماعی در راستای تحقق اهداف مشترک برخوردار است.

از ویژگی‌های جنبش کاربزمایی، برانگیختن مداوم عواطف پیروان است. در هر تحول فراگیر سیاسی و اجتماعی برای ایجاد همبستگی و انسجام میان بخش عمده نیروهای برخاسته از گفتمان‌های سیاسی و اجتماعی متعدد، تعریف و ارائه هدف مشترک و احساس مشترک در ضرورت تغییر در وضع موجود ضروری است. نمی‌توان نیروهای مختلف سیاسی و اجتماعی را با یکدیگر همگام کرد، اگر زمینه‌های همگونی و همدلی در آنان وجود نداشته باشد. از این رو همگرایی فکری و احساسی مشترک در نگاه به وضع موجود و تعبیرات در آن، از جمله الزامات و مقدمات اساسی ایجاد همبستگی فراگیر اجتماعی و سیاسی در راه تحقق اهداف مشترک است. هر تحول عظیم سیاسی و اجتماعی دارای دو مرحله‌ای و اثبات است. به‌ویژه در هر مرحله‌ای وضع موجود، درهای مشترک، نارضایتی‌های مشترک، سرخوردگی‌ها و یأس‌ها و بی‌بهای مشترک، منافع و مطالبات مشترک، برای ایجاد همگرایی سیاسی و اجتماعی نیروهای مختلف در سطوح گوناگون از ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برخوردار است.

تربیت احساس همبستگی و انسجام در میان گفتمان‌های سیاسی و اجتماعی در راستای پیشبرد هدف مشترک، زبان مشترک نیز از سهم مهمی برخوردار است. زبان مشترک، فهم مشترک از یک موضوع را تسهیل و هموار می‌سازد. افزون بر آن برای ایجاد همبستگی و انسجام فراگیر، نیازمند اعتماد متقابل و مشارکت هستند. بدون اعتمادسازی در میان گفتمان‌های مختلف و متعدد، نمی‌توان و نباید انتظار همگرایی اجتماعی و سیاسی داشت. اعتمادسازی از نقش مهمی در همگرایی سیاسی و اجتماعی برخوردار است. چه‌رآن اعتمادسازی را می‌توان در توزیع سهم عادلانه برای مشارکت نیروهای گفتمان‌های مختلف سیاسی و اجتماعی در تلاش برای رسیدن به اهداف مشترک و برخوردار کردن آنان از منافع مشترک جست‌وجو کرد.

